

Muzej Goričane postaja Jugoslovanski center za preučevanje in zbiranje materiala kulture neuvrščenih

ŠTIRI RAZSTAVE NEEVROPSKIH KULTUR

Muzej Goričane nam kot posrednik in Slovenski etnografski muzej kot organizator že vrsto let posreduje občasne razstave neevropskih kultur, čeprav ima goričanski muzej veliko stisko s prostori. Srž tega muzeja so pravzaprav stalne zbirke neevropskih kultur in za občasne razstave jih morajo umakniti v neprimerne prostore, kar je velika škoda. Zato je zadnji čas, da se uredi sosednje gospodarsko poslopje graščine. Posebno letos je aktivnost tega muzeja izredna, saj nam posreduje v istem času tudi več razstav naenkrat. Tako smo zadnje mesece obudovali Umetnost Aboriginov — staroselcev Avstralije, Tangatov — umetnost Maorov in v ciklu razstav »Kulture neuvrščenih« v počastitev 20-letnice beograjske konference voditeljev držav in vlad neuvrščenih držav Mehikiško ljudsko umetnost in pa najnovejšo Sirojsko umetnost. Vsekakor vredna in enkratna predstavitev, kar kaže tudi vedno večje število obiskovalcev tega, čeprav odročnega muzeja.

UMETNOST ABORGINOV — STAROSELCEV AVSTRALIJE

Na tej razstavi nam je bilo predstavljeno slikarstvo, rezbarstvo in pletarstvo staroselcev severne Avstralije.

Staroselci te otoške države, ali kot ji pravimo pete celine, so prišli pred več kot 40.000 leti iz jugovzhodne Azije in so živeli v družinskih skupnostih, preživljali pa so se z lovom, ribolovom in z nabiranjem hrane. Tudi danes so ti staroselci še vedno lovci in zbiralci, ki niso nikoli razvili poljedelstva, obdelave kovin in živinoreje. Njihovo kulturo spoznavamo po cikličnih pripovedih, ki govorijo o življenju duhov iz pradavnine in o tem, kako so ta nadnaravna bitja ustvarjala njihovo okolje. Legende so pripovedovale, kako so nastale živali, ribe in ptice in so posredovale natančna navodila prvih prednikov — junakov, ki pomenijo staroselcem sveto sedanost in večno verovanje. Vse to je izraženo v ustnem izročilu, v pesmih, plesih in različnih vizualnih umetnostih.

V pokrajini Arnhem danes v rezervatu živijo ti staroselci s svojo prvobitno kulturo kot njihovi davni predniki, tesno povezani z naravo in z živo vero, da so ustvarili drevesa in studence njihovih totemskih prednikov. Tukaj so na stenah votlin slikarje raznih stilov, ki kažejo življenje njihovih prednikov in te nekatere slike še danes staroselci vzdržujejo, jih popravljajo in za nje ta mesta predstavljajo svete kraje. V zadnjih 40 letih so se staroselci ponovno usmerili pri svojem umetniškem udejstvovanju v slikanje na drevesno skorjo evkaliptusov in so njihovi motivi podobni onim na stenah votlin. Čeprav umetniški stil že kaže nekatere splošne spremembe pri današnjih rodovih, upoštevajo plemensko izročilo, posebno starejši ljudje, ki strogo ohranjajo stare šege. Žal obstoj Aboriginov ogroža rudarska industrija in infiltracija evropskih vrednot, saj ima pokrajina Arnhem največja nahajališča urana na svetu.

Plemena Tiwi, ki živijo na otokih Bathurst in Melville, so razvila svojo lastno umetnost, na katero niso vplivali stili s celine. Njihov stil slikanja je popolnoma simboličen, brez prikazovanja ljudi in živali. Nasprotno, v tridimenzionalni umetnosti oblikujejo obredne figure, ptice in masivne pogrebne stebre iz trdega lesa.

Pletarstvo staroselcev pa kaže iznajdljivo in uporabno umetnost. Pletejo iz vlaken palme pandana, ki jih nabirajo na visokih, še zelenih palmah. Torbe, košare, posode, rogoznice ter oblačila za verske svečanosti predstavljajo tudi danes mojstrstvo v izdelavi in estetskem oblikovanju tudi danes živečih staroselcev.

TANGATA — UMETNOST MAOROV

Svetovno znani novozelandski fotograf Brian Brake nam je v številnih barvnih fotografijah pričaral najpomembnejša dela tradicionalne umetnosti Maorov, ki so bila narejena še pred prihodom belcev na Novo Zelandijo.

Približno v istem času, ko so se Vikingi širili v 9. stoletju ob evropski obali, so Maori pripluli v svojih tudi 30 m dolgih značilnih dvojnih izdobljenih kanujih, ki so prevažali tudi po 100 ljudi, prek širnega Pacifika iz Polinezije v Novo Zelandijo. Ta otok, ki so ga takrat Maori osvojili za svoje sinove, je bil pust, brez živali, toda poln naravnih lepote. Z lastnim pogledom na življenje so ti prvi staroselci napolnili nov življenjski prostor s prineseno polinezijsko mitologijo, ki je verovala v bogove, polbogove in demone, da so ti na nebu, v gozdovih, jezerih in v rekah. Iz njihove umetnosti pa odseva osamljenost človeka prilikavca v prostornem naravnem okolju. Razvili so novi umetniški stil, ki se močno razlikuje od oceanskih kultur.

Bog Pukaki in njegova dva sinova postavljena v začetku vasi (les)

Večji del maorske umetnosti — rezbarije in skulpture, ima praktični pomen. To so površine orodij, orožja, gospodinskih predmetov, kanujev, glasbil, pogrebnih skrinj, ki so imele večkrat plemensko ali versko označbo. Ker je kovina bila takrat neznana, so rezljano orodje izdelovali iz zrnatga bazalta in žada. Posebno značilnost Maorov predstavljajo konstrukcijski leseni stebri in podporniki hiš, izoblikovani v stilizirane like predstavljajoč plemenske prednike, tako da so z imeni teh slavni in umirli seznanjali mladi rod, ki je na ta način spoznaval vsebino plemenskega izročila.

Današnji prebivalci Nove Zelandije so ponosni na stvaritve Maorov, kajti te umetnine štejejo za umetnine svojih prednikov.

MEHIŠKA LJUDSKA UMETNOST

Ko govorimo o ljudski umetnosti te neuvrščene dežele, je ne moremo opredeliti zaradi tega, ker na eni strani vidimo umetnost indijanskih plemen, ki ima svojstven izvor in posebnost, na drugi strani pa so izdelki po izročilu kreolske ljudske umetnosti, ki imajo svoj izvor v umetnostih in obrteh, ki so prišle iz Evrope in Azije. Znano je dejstvo, da je bila v prejšnjih stoletjih intenzivna trgovina med Kitajsko, Filipini in Mehiko, ki je pustila močne sledove tudi v mehiški ljudski umetnosti, gotovo pa z osvojitvijo Mehike po španskih osvajalcih.

Tako smo v Goričanah občudovali maske yaqniskih Indijancev, njihova oblačila, tkanine in okraske kakor tudi ceremonijalne predmete. Predmete iz keramike in stekla za vsakdanjo

Mehiški orli

uporabo, ženska ogrinjala in čudovite ponče vse do lobanj iz sladkorja, nenavadnih skupinskih skulptur z različno, tudi hudomušno tematiko. Posebnost te razstave je bila predstavitev »v živo« pravega mehiškega trga s pravimi stojnicami, polnih živih barv in posebne atmosfere. Te stojnice so se šibile pod težo nešteti lesenih igrač in drugih predmetov iz koruznice in keramike vse do živil in celo amuletov in zdravilnih zelišč ni manjkalo.

In nazadnje, pogled v mehiško preteklost, jezik in tehniko kaže, da so se kulture razlikovale od kraja do kraja in zaradi tega so nastale tudi bogate in različne ljudske umetnosti. Ustvarjanje in poustvarjanje, odkritje in improvizacija, to so stalni spremljevalci v dolgotrajnem razvoju ljudske umetnosti.

SIRIJSKA UMETNOST

Sirija je domovina najstarejših in najpomembnejših starih civilizacij, ki so se menjavale skozi šest tisočletij zgodovine človeštva v preteklosti. Na ozemlju Sirije so začetki krščanstva in Islama, ki so se od tu začeli razširjati po vsem svetu. Tu je nastala tudi najstarejša pisava, glavno mesto Damask pa sodi med najstarejša mesta na svetu.

Ni čudno, da je umetniška in kulturna raznolikost v Siriji skozi stoletja z združevanjem arabske, grške in rimske civilizacije zapustila sledove tudi na vseh področjih ljudske umetnosti, ki se je ohranila vse do danes, navzlic tako velikemu razvoju sodobne industrije, pa se še naprej razvija in ohranja svoje mesto v narodnem gospodarstvu. Tako so še vedno najpomembnejši izdelki — brokat, damast, mozaik, vezenje in druga ročna dela v bogato okrašeni oblačilih, srebrno in bakreno posodje, ki so prikazani tudi na tej goričanski razstavi. V fotografijah pa doživljamo najpomembnejše in najstarejše kulturne spomenike Sirije. 24 sodobnih sirijskih slikarjev se nam je predstavilo v grafikah in oljih s svojo vizijo današnjega sveta.

Mario L. Vilhar

Dr. Pavla Štrukelj, vodja oddelka za neevropske kulture Muzeja Goričane z našim sodelavcem na razstavi sirijske umetnosti